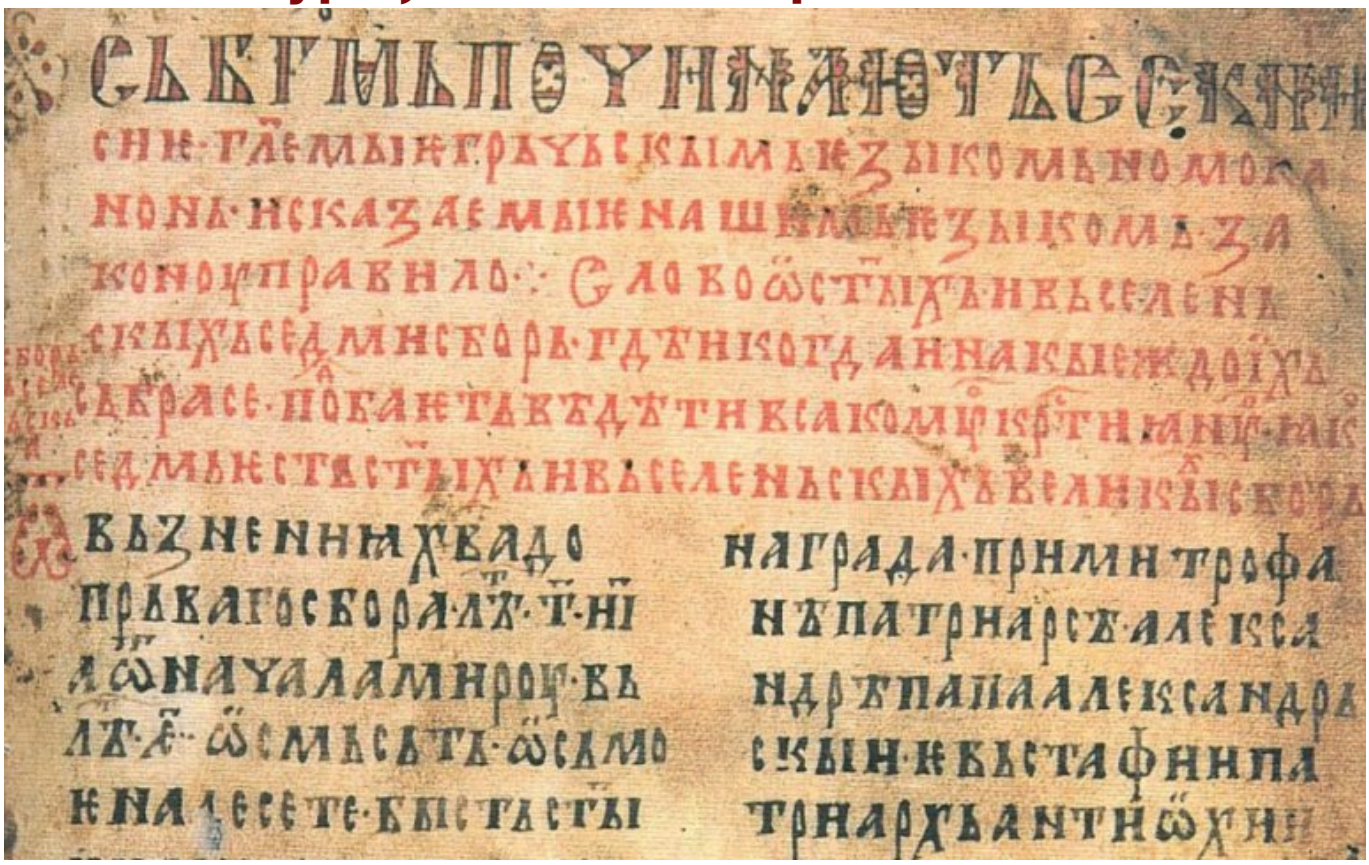
19/09/2020

Завет Светог Саве: Овај јединствени кодекс је вековима уређивао живот Срба

Немерљив допринос Светог Саве српској државности, али и свеукупном просвећењу нашег народа, јесте доношење Законоправила или Крмчије – јединственог корпуса правних норми, који су средњовековну Србију увели у круг уређених и правно организованих држава.

Штавише, Законоправило многи виде и као први српски устав, и један од најстаријих оваквих аката на свету.

Номоканон, како се још назива овај кодекс, усвојен је на Сабору у Жичи 1221. године, и то као највиши црквени и државни правни акт. Реч је о најважнијем државном, правном, црквеном, историјском и књижевном рукопису српског народа написаном на, у то време, разумљивом народном језику. Законоправило, написано заслугом и радом Светог Саве, зборник је грађанских и црквених прописа византијске државе, прилагођених потребама нашег народа и Цркве.

По добијању самосталности Српске православне цркве 1219. године, требало је уредити црквене, али и друштвене односе у српској држави. Та година је и својеврстан почетак државотворно-националног рада Светог Саве. Како његови биографи наводе, било му је посве јасно да у свему мора почети изнова.

Колико је млада држава и тек основана црква вапила за организовањем и утемељењем сведочи и сам назив законског текста. Реч Крмчија вуче порекло из руско-црквеног језика и у њеној основи је глагол крманити, односно управљати лађом. Законоправило, као законски кодекс, било је и именом замишљено као “Књига за крмарење” државним бродом.
По повратку из Никеје, први српски архиепископ најпре је отишао на Свету Гору, а потом и у манастир Филокал у Солуну, да се, како пише Нићифор Дучић, посаветује са својим старијим пријатељем, митрополитом Костадијем, о уређењу Српске цркве. Ово је, тврде историчари, био врло важан састанак, јер је у Филокалу Сава “преписао многе законске књиге”, и “пошто сабра све потребе, које припадају великој цркви, и узе са собом законске књиге, путоваше земљи народа свога”.

Крмчија није била само превод византијских црквених и грађанских закона, већ је садржала и њихова тумачења која је написао Свети Сава. Имала је 70 глава: уводних је било шест, 44 су се тицале црквеног и 20 световног права. Обухватала је све области народнога живота, није била обично усвајање христијанизованог грчко-римског права, већ га је прилагодила карактеристикама народног живота Срба.

Када је организовао епископије у аутокефалној Српској цркви, Сава је сваком владици дао по примерак Законоправила. Како наводи Ватрослав Јагић, Свети Сава је сматрао дужношћу и потребом сваког новопосвећеног епископа, особито ако је први пут полазио на своју столицу, да понесе са собом Номоканон илити Крмчију.

Законоправило је послужило као основа многобројним законима потоњих српских владара, од Душановог законика до првог законика обновљене Србије, 1804. године и Српског грађанског законика из 1844. године.

Оригинал Законоправила чуван је у Жичи, али је нестао око 1253. године, када су Бугари са Куманима похарали манастир. Срећом, до данас је сачувано 11 његових преписа, што је неуобичајено за наше средњовековне манускрипте. Према речима стручњака, то показује да је постојало много преписа Номоканона и да се он нашироко користио као законик у правној пракси немањићке Србије. Зато је Савино Законоправило непорецив доказ да је Србија већ у Савино време постала препознатљиви део европске и хришћанске културе.

Законоправило је регулисало веома велику област друштвених односа, како црквених тако и грађанских.

Овај зборник интегрисао је у себе важне збирке црквених прописа Синопсис Стефана Ефеског, Номоканон Јована Схоластика, Номоканон у 14 наслова, Правила светих апостола, Правила светих отаца, Одлуке Васељенских и Помесних сабора и Мојсијево законодавство. Део који се односио на Грађанско право сачињавали су: Изводи из Новела Јустинијанових (око 550), правни зборник који је саставио Јован Схоластик, збирке закона из Јустинијановог законодавства, Прохирон – градски закон из 879. године, као и делове зборника византијског грађанског, кривичног и процесног права.

Сава је свој зборник иновирао прописима о заштити сиромашних, обесправљених и угрожених слојева друштва, али и предвидео складан однос између духовне и световне власти. Тако је, захваљујући Сави, у Србију пресађена византијска доктрина симфоније у односима између црквених и световних власти, која чини једну од аутентичности православног византијског комонвелта.

Сачувано је више преписа Савиног Законоправила. Један од најзначајнијих примерака јесте Иловички препис, настао 1262. године у манастиру Светог арханђела Михаила на Иловици, данашњи манастир на Превлаци код Тивта, где се налазило седиште Зетске епископије. Писан је на пергаменту и има 398 листова. Током Другог светског рата усташе су га украле и од тада се чува у библиотеци Хрватске академије знаности и умјетности у Загребу.

Рашки препис је настао 1305. године у Петровој цркви у Расу. Писан је на пергаменту и има 427 листова. Чува се у Историјском музеју у Москви.

Значај Законоправила за српску правну и културну историју је – немерљив. Овај акт слободно се може сматрати улазницом у круг најцивилизованијих држава и народа свог времена.

– Србима је дат завет да на књигама Законоправила – том чудесном огледалу – обликују карактер, заснивају породични, црквени и државни начин живљења. Тиме, у ствари опредељују своје место у историји народа, цркава и држава – записао је др Миодраг Петровић, један од најбољих познавалаца овог документа.

Колики утицај је могло да има Законоправило на свеукупни развој живота у Србији довољно говори чињеница да је оно било у пуној примени чак 130 година пре општепознатог Душановог законика. Његова важност није умањена ни касније, вековима је служило као извор права за повеље и законе. Његове јасне трагове срећемо и у 19. веку – у Закону проте Матеје Ненадовића. У Српској православној цркви овај зборник и данас има законску снагу.

РЕТКА И ДРАГОЦЕНА КЊИГА

ВЕЛИКИ је број домаћих интелектуалаца који Законоправило Светог Саве сматрају највећом српском средњовековном књигом – по значају важнијом и од далеко познатог Мирослављевог јеванђеља. Овај јединствени кодекс, међутим, већ деценијама је слабо присутан и помињан у јавном простору. У време комунизма готово је заборављен, а и данас у школама се само узгред помиње без детаљнијег изучавања. Ретке су и књиге са преводом овог текста, а на тржишту антикварних књига достижу изузетно високе цене.

САДРЖАЈ РЕНЕСАНСЕ НАШЕГ НАРОДА

“СВЕТИ Сава је дао садржај хришћанској ренесанси Срба који је најбоље одговарао њиховој природи и потребама. У његовом животу и делима осећа се хармонија побожног и лепог, божанског и људског, оног што је Христово завештање и оног што човека, прихватајући ту реч, доводи у близину блаженог осећања живота. Свети Сава је најзад проповедао универзалну љубав, али је ипак најбрижније бдео над својим српским народом”, записао је историчар Радован Самарџић.

mitropolija.com